

IZVORNI NAUČNI ČLANAK

SILOVANJE – KRIVIČNO DJELO PROTIV POLNOG INTEGRITETA (DILEME U SUDSKOJ PRAKSI)

Ivanka Marković¹*Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci*

Apstrakt: *U praktičnoj primjeni krivičnog djela silovanja, kao osnovnog krivičnog djela kojim se štiti polni integritet čovjeka, postojali su različiti stavovi o pojedinim elementima ovog krivičnog djela koji su doveli i do različitog tumačenja i primjene ove inkriminacije. Najčešće se razlika odnosila na tumačenje elementa prinude, a nakon uvođenja nove koncepcije krivičnog djela silovanja u naše krivično zakonodavstvo, razlike se javljaju i u pogledu tumačenja „drugih polnih radnji“ odnosno „sa obljubom izjednačenih polnih radnji“.*

Autorka u radu navodi relevantne primjere iz sudske prakse, naglašavajući pri tom da se stavovi sudske prakse u vezi navedenih pitanja polako približavaju međunarodnim standardima u oblasti zaštite polnog integriteta čovjeka.

Ključne riječi: *silovanje, prinuda, druge polne radnje*

1. UVODNE NAPOMENE

Nova koncepcija krivičnog djela silovanja u krivičnom zakonodavstvu Republike Srpske je usvojena još 2000. godine, kada je ukinuta bračna i polna diskriminacija te proširena zona kažnjivosti i na druge polne radnje izvršene upotrebom sile ili prijetnje da će se neposredno napasti na život ili tijelo pasivnog subjekta ili njemu bliskog lica². Krivičnim zakonikom Republike Srpske iz 2017. godine³ izvršeno je preciziranje radnje izvršenja tako što je umjesto sintagme „obljuba ili neka druga polna radnja“ upotrijebljena sintagma „obljuba ili s njom izjednačena polna radnja“. Pored toga, novim zakonikom je za osnovni oblik krivičnog djela silovanja podignut poseban minimum kazne zatvora sa dvije na

1 Doktor pravnih nauka, redovni profesor Pravnog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, šef Katedre za krivično pravo, el. pošta ivanka.markovic@pf.unibl.org

2 Vidite *Krivični zakonik Republike Srpske*, "Službeni glasnik Republike Srpske", broj 22/00.

3 "Službeni glasnik Republike Srpske", 64/17.

tri godine, dok je poseban maksimum ostao isti (deset godina). Nova koncepcija krivičnih djela protiv polnog integriteta čovjeka, kao i standardi zaštite polnog integriteta uspostavljeni na nivou evropske zajednice te presude Evropskog suda za ljudska prava u ovoj oblasti, uticale su na izmjenu već ustaljenih stavova i mišljenja sudske prakse o pojedinim elementima ovog krivičnog djela. Navedeno se prvenstveno odnosi na tumačenje elementa „prinude“, tj. upotrebe sile ili prijetnje“ prema pasivnom subjektu u cilju izvršenja obljube ili neke druge polne radnje, ali i na neka druga pitanja koja su od izuzetnog značaja za adekvatnu zaštitu polnog integriteta čovjeka.

2. TUMAČENJE POJEDINIH ELEMENATA KRIVIČNOG DJELA SILOVANJA

2.1. Prinuda, tj. Sila ili prijetnja

Dugi niz godina je u sudskoj praksi prevladavalo stanovište da je za postojanje ovog krivičnog djela neophodno utvrditi postojanje prinude na strani učinioca, odnosno postojanje otpora na strani pasivnog subjekta. Načini i kriteriji za utvrđivanje ova dva elemenata su se mijenjali, s tim što je dominantno bilo stanovište da se prinuda učinioca najbolje dokazuje postojanjem dugotrajnog i ozbiljnog otpora na strani pasivnog subjekta.

Prema zakonskoj formulaciji djela, prinuda se sastoji u upotrebi sile ili prijetnje da će se neposredno napasti na život ili tijelo tog ili njemu bliskog lica, a u cilju ostvarivanja obljube ili s njom izjednačene polne radnje. Apsolutna sila postoji kada lice prema kojem je upotrebljena nije u mogućnosti da odlučuje ili nije u mogućnosti da realizuje donesenu odluku, tačnije kada je lice onespobljeno da pruža otpor (npr. usljed djelovanja narkotičkih sredstava). S druge strane, kompulzivna sila ne isključuje odlučivanje, ali je odluka donijeta pod njenim uticajem. Njome se najčešće ne isključuje mogućnost fizičkog otpora, ali je zbog psihičkog stanja u koje je dovedeno takvim djelovanjem to lice onemogućeno da pruži otpor. Za postojanje krivičnog djela silovanja traži se kvalifikovana prijetnja određenim zlom, tj. prijetnja da će neposredno napasti na život ili tijelo tog ili njemu bliskog lica. Samo prijetnja koja je ozbiljna, ostvarljiva, predstavlja element ovog krivičnog djela. Pri ocjeni ozbiljnosti prijetnje mora se voditi računa o tome da li je takva prijetnja kod pasivnog subjekta objektivno mogla stvoriti utisak da će biti realizovana, odnosno da li je pasivni subjekat imao osnova da povjeruje da će prijetnja biti ostvarena. U tom smislu postupa i sud utvrđujući postojanje krivičnog djela silovanja u slučaju u kojem je optuženi prijetio žrtvi dječijim pištoljem, za koji je oštećena s obzirom na njegov izgled

misllila da je pravi, navodeći da će joj pucati u glavu, zbog čega se ona uplašila i nije pružala otpor, usljed čega je optuženi skinuo njene hlače i donje rublje i obavio s njom snošaj.⁴

Sila ili prijetnja, u kontekstu ovog krivičnog djela, su usmjereni na omogućavanje vršenja obljube ili s njom izjednačene polne radnje i moraju biti takvog intenziteta da su podobni da slome otpor pasivnog subjekta. Utvrđivanje postojanja takvog intenziteta sile i prijetnje dugo vremena je smatrano ključnim pitanjem za postojanje krivičnog djela silovanja. Smatralo se da na takav intenzitet prinude upućuje postojanje trajnog, ozbiljnog i čvrstog otpora pasivnog subjekta. Stoga se u presudama iz starijeg perioda često nailazilo na stav da “krivično djelo silovanja može biti samo onda kada oštećena pruža ozbiljan otpor obavljanju polnog snošaja i kada se taj otpor savlađuje upotrebom sile ili ozbiljne prijetnje”.⁵ Izostanak takvog otpora od strane žrtve je bio dokaz da ne postoji sila u smislu ovog krivičnog djela. U presudi Okružnog suda u Nišu (K, br, 117/70 od 11.5.1971.) je utvrđeno da ne postoji krivično djelo silovanja jer u konkretnom slučaju žensko lice „niti je zadobilo kakve povrede, niti je pak nanela povrede optuženom, niti je pak vikala i pozivala u pomoć“ te se dalje navodi „možda je oštećena davala samo prividan otpor koji je uobičajen kod svih žena u ovakvoj situaciji.⁶ I u stručnoj literaturi iz tog vremena se često nailazi na konstatacije da „ukoliko otpor nije bio ozbiljan **već prividan, iza koga se krila želja ženskog lica na obljubu** ne postoji krivično djelo silovanja.“⁷ Dakle, postojanje prinude na strani učinioca i otpora žrtve je utvrđivano postojanjem povreda kako na tijelu žrtve, tako i na tijelu učinioca.

4 Presuda VSRH, broj: I Kž- 294/01.

5 Presuda VSS Kž 1471/66, navedena prema Smail Sokolović, *Krivični zakon SR BiH sa pregledom sudske prakse* (Mjesto: Službeni list SRBIH, 1988), 80.

6 Navedeno prema Zoran Stojanović, „Silovanje bez prinude Usaglašavanje KZ Srbije sa članom 36 Istanbulske konvencije“, *NBP, Žurnal za kriminalistiku i pravo, kriminalističko-policijska akademija* (2016): 7

7 Vidi Miloš Radovanović i Miroslav Đorđević, *Krivično pravo, posebni deo, sedmo izdanje* (Beograd: Izdavač, 1977), 129. Autori nisu objasnili na koji način je sud utvrđivao da je otpor „prividan“ i da se „iza njega krila želja ženskog lica na obljubu“. Slično stanovište nalazimo u presudi VSH, Kž 529/74 u kojoj se kaže: “Za utvrđivanje umišljaja, učinioca krivičnog djela silovanja potrebno je na pouzdan način utvrditi da je izvršilac bio svjestan da savlađuje stvarni otpor ženskog lica prijetnjom ili upotrebom sile, jer — ukoliko mu se s obzirom na ponašanje ženskog lica učinilo da otpor nije ozbiljan (vis haudingrata) — tada nije ostvarena subjektivna strana tog krivičnog djela. Silovanje je, naime, grub i bezobziran akt nasilja do kojeg dolazi baš zbog toga što se žrtva, opire i što neće polni akt, pa se brani na sve moguće načine, a pasivno trpljenje odnosno preslabi otpor može učinioca zavesti da, se radi o prikrivenom pristanku (pregovaranju učinioca i oštećene ili golog verbalnog odbijanja — »nemoj«, »imaj srca« i si.), te daljna nasrtljivost učinioca od njegove namjere pod takvim okolnostima ne upućuje uvijek na svjesno nasilje“. Navedeno prema Sokolović, *Krivični zakon SR BiH sa pregledom sudske prakse*, 81.

Iako se slična stanovišta mogu naći i u nekim presudama iz novijeg perioda⁸, može se reći da novija sudska praksa i teorija smatraju da „upotreba sile pri vršenju krivičnog djela silovanja ne mora uvijek da bude takvog intenziteta da ostavlja fizičke tragove na oštećenoj, dok pitanje otpora oštećene treba procjenjivati posebno i u svakoj konkretnoj situaciji, vodeći računa kako o mjestu i vremenu izvršenja djela, tako i o fizičkim i psihičkim karakteristikama ličnosti i počinioca i oštećene.⁹ Postojanje sile, u smislu ovog krivičnog djela, nije isključeno u slučaju kada su postojali opravdani razlozi zbog kojih pasivni subjekat nije pružao otpor ili je pružao otpor slabijeg intenziteta.¹⁰ „Otpor postoji i onda kada je žrtva u fizičkoj ili psihičkoj nemogućnosti da daje otpor Činjenica da je jasno optuženom rekla da ne želi s njim polni odnos, da je nakon što je čula za njegovu izjavu da sa njom ima intiman odnos, plakala, da ju je optuženi dovezao noću oko 01,00 čas na napušteno mjesto, gdje nema kuća u blizini, da ista nije poznavala teren, optuženi je pominjao pištolj i aludirao na ubistvo, dovodi do zaključka da oštećena nije imala fizičkih mogućnosti da pruži fizički otpor te je izabrala manje zlo i bez fizičkog otpora dozvolila optuženom da sa njom ima polni odnos. Imajući u vidu iskaz oštećene sud nalazi utvrđenim **da nije niti jednim svojim gestom oštećena pristala na polni odnos**, a samim tim u radnjama optuženog se stiču svi elementi krivičnog djela silovanja.“¹¹

“Aktivno protivljenje učiniocu može za ženu, u brojnim slučajevima, biti bezizgledno, skopčano sa opasnošću ili posve opasno. ...Kada je riječ o primjeni ugrožavanja ili primjeni sile u vidu tzv. kompulzivne sile nije ni predviđeno da je potrebno da pri izvršenju tog krivičnog djela ženi bude potpuno onemogućeno i izražavanje njene volje u određenom obliku. Takođe, za postojanje krivičnog djela silovanja nije predviđeno da može biti učinjeno samo primjenom apsolutne sile, jer je, razumije se, neodrživo uslovljavati postojanje toga krivičnog djela samo postojanjem otpora žene, odnosno uslovljavati pokušaj tog djela samo namjerom da se slomi otpor žene. **Otpor žene i slamanje tog otpora od strane**

8 Tako npr. Apelacioni sud u Beogradu u presudi Kž. 350/2010 od 31.3.2010. ističe "...silovanje je prinudna obljuba, što pretpostavlja pružanje otpora od strane pasivnog subjekta i takav intenzitet prinude kojim se može savladati otpor... Takođe, otpor treba da je stvaran, ozbiljan i trajan. Ozbiljan je i stvaran otpor kada se lice suprotstavlja obljudi, i kada se sa njom ne saglašava, brani se od napadača ili na neki drugi način izražava svoje protivljenje obljudi. Otpor je trajan kada se pruža od momenta kada je upotrebljena prinuda, pa do momenta kada je ovo delo svršeno”.

9 Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj: 011 0 K 08 000 005 od 16.04.2008. godine

10 U presudi VS Srbije, broj Kž. 453/95 od 23. maja 1995. godine, se navodi: “Okolnost da optuženi po dolasku u svoj stan osim što je naredio oštećenoj da se skine u njegovom stanu, dok on ostavi pištolj, nije na drugi način primjenjivao silu i ispoljavao pretnju, ne dovodi u sumnju zaključak prvostepenog suda o postojanju istih, jer je otpor oštećene već bio slomljen pre dolaska u kuću optuženog, što je i logično, imajući u vidu da se ona nalazila sa optuženim sama, u situaciji kada je bila svesna da on ima pištolj pri sebi, da je fizički znatno jači od nje i posebno imajući u vidu njeno psihičko stanje nakon ponašanja optuženog u kafani, a što je potvrđeno i od strane saslušanih svedoka.

11 Stav zauzet u presudi Osnovnog suda u Derventi, Broj: 84 0 K 023792 09 K od 27. 11. 2009. godine

učinioca nisu nužna obeležja krivičnog djela, već su to stvarne okolnosti na osnovu kojih se, u nekim slučajevima, može zaključivati o postojanju odlučujućih radnji koje ukazuju na to da je učinilac ženu prisilio na polnoopštenje.”¹² Dakle, protivljenje se ne mora uvijek manifestovati u davanju fizičkog otpora određenog intenziteta¹³, a pogotovo ne u davanju stalnog otpora u toku trajanja obljube, jer pasivni subjekat može iz raznih razloga prestati s davanjem otpora, a da to ipak ne predstavlja naknadno saglašavanje, odnosno pristanak na obljubu ili neku drugu polnu radnju.¹⁴

Iako navedeno stanovište vremenom postaje primarno u našoj sudskoj praksi, još uvijek se može naići na presude u kojima se fokus stavlja na otpor žrtve kao dokaz da je upotrebljena prinuda, a ne na činjenicu da je obljuba ili s njom izjednačena radnja izvršena bez pristanka, odnosno protiv volje pasivnog subjekta. U jednom slučaju sud je donio presudu kojom se optuženi oslobađa optužbe jer se u nalazu vještaka navodi da se sa „aspekta struke koju obavlja, spoljne povrede koje su karakteristične kod nasilne obljube su u predjelu grudi, butina, vrata i ušiju, a ginekološkim pregledom povrede se mogu naći u predjelu rodnice..... Oštećena je osoba strije životne dobi (72 godine) tako da je optuženi mogao lakše savladati otpor iste, ali tim prije kod oštećene koja je starije životne

12 Presuda Vrhovnog suda Srbije broj: Kž.415/90. godine, <https://sirius.rs/praksa/ytTJEA> pristupljeno 17.08.2018. godine

13 Vrhovni sud Srbije, Kž. I 880/2005 od 7.7.2005. : “...dovoljno je da žrtva pruži otpor u granicama svojih mogućnosti, odnosno karakteristika svoje ličnosti....”

14 Pitanje postojanja otpora žrtve kao ključnog elementa krivičnog djela silovanja raspravljano je i pred Evropskim sudom za ljudska prava. U slučaju M.C. protiv Bugarske, Sud je istakao da, prema članovima 3. i 8. Konvencije, države članice imaju pozitivnu obavezu ne samo da usvoje krivični zakon kojim se djelotvorno kažnjava silovanje, već i da ovaj zakon primjenjuju putem djelotvorne istrage i krivičnog gonjenja. S tim u vezi Sud je primjetio da su se države članice Savjeta Evrope složile da je kažnjavanje seksualnih odnosa bez saglasnosti, bez obzira da li se žrtva opirala, neophodno za djelotvornu zaštitu žena od nasilja i podsticanje daljih reformi u toj oblasti. Pored toga, Međunarodni krivični sud za bivšu Jugoslaviju u Hagu je utvrdio da, prema međunarodnom krivičnom pravu, svaki seksualni odnos bez saglasnosti žrtve predstavlja silovanje, što odražava sve zastupljeniji stav da je *nepostojanje saglasnosti* suštinski faktor silovanja i seksualnog zlostavljanja. Pored toga, Sud ističe da iako u većini evropskih zemalja, pod uticajem kontinentalne pravne tradicije, definicija silovanja sadrži pominjanje korišćenja sile ili pretnje silom od strane počinioca, u sudskoj praksi i pravnoj teoriji je nedostatak pristanka žrtve, a ne fizička sila, ključan za utvrđivanje silovanja. U konkretnom slučaju M.C. se žalila da bugarski zakon i praksa nisu pružili djelotvornu zaštitu od silovanja i seksualnog zlostavljanja, pošto se krivični postupak pokreće samo u slučajevima u kojima se žrtve aktivno brane. U njenom slučaju, javni tužilac je okončao postupak zaključivši da korišćenje sile ili prijetnje nije utvrđeno van razumne sumnje jer nije dokazano da je podnosilac predstavke pružala otpor ili pokušala da traži tuđu pomoć (iako je medicinskim pregledom utvrđeno da je izvršena obljuba). Takav zaključak utemeljen je na činjenici da nisu postojali «direktni» dokazi silovanja, kao što su tragovi nasilja i otpora ili poziva u pomoć. S obzirom da Bugarska vlada nije uspjela da priloži kopije presuda ili pravnih komentara kojima bi opovrgla tvrdnje podnosioca predstavke o restriktivnom pristupu u krivičnom gonjenju silovanja, Sud je zaključio da nije ispunjena obaveza Bugarske prema članovima 3. i 8. Konvencije, posmatranih u svjetlu relevantnih savremenih standarda uporednog i međunarodnog prava – da se ustanovi i djelotvorno primjenjuje krivičnopravni sistem kažnjavanja svih oblika silovanja i seksualnog zlostavljanja (Ljudska prava u Evropi, Pravni bilten, br. 49/04., s.2-4.).

dobi morale su biti konstatovane povrede u predjelu ruku, nogu, lica, genitalija, *čak i lomovi i gubitak svijesti* (oštećena je srčani bolesnik), jer je, kako je i sama izjavila, nasilna obljava trajala sat vremena, cijelo vrijeme je pružala otpor, čak je u jednom trenutku uspjela da odgurne optuženog. Vidljivi znakovi nasilja i povrede odbrambenog karaktera nisu mogli izostati kod upotrebe sile koju je oštećena opisala kao neodoljivu i nesavladivu. Ako se pretpostavi da je otpor oštećenice bio stvaran i ozbiljan povrede su morale biti konstatovane i kod optuženog.¹⁵

Ključni elemenat krivičnog djela silovanja, prema savremenoj sudskoj praksi i pravnoj teoriji većine evropskih država, jeste nedostatak pristanka žrtve, a nefizička sila i njoj adekvatan otpor žrtve.¹⁶ Iz toga proizilazi da **samo dobrovoljni pristanak** na obljudu koji postoji kad se pasivni subjekat vlastitom voljom odluči na akt obljudbe ili s njom izjednačene polne radnje ili na prestanak davanja otpora, može djelovati kao okolnost koja isključuje postojanje krivičnog djela silovanja. S tim u vezi, **smatra se da dobrovoljni pristanak u smislu prethodne tvrdnje postoji samo onda kada je dat prije nego što je krivično djelo silovanja dovršeno.**¹⁷

2.2. „Друга полна радња“, односно „са обљубом изједначена полна радња“

Pored ukidanja bračne i polne diskriminacije, značajno obilježje nove koncepcije krivičnog djela silovanje jeste i proširivanje radnje izvršenja i na *neke druge polne radnje*, односно на полне радње изједначене са обљубом.¹⁸ Судска

15 Iz obrazloženja presude Osnovnog suda u Sokocu, Broj: 89 0 K 016443 10 K 2, od 26.03.2013. godine kojom je optuženi oslobođen optužbe zbog nedostatka dokaza.

16 U pojedinim evropskim zakonodavstvima silovanje je izjednačeno sa obljudom bez pristanka. Tako npr. *Krivični zakonik Crne Gore*, Službeni list RCG, br. 70/2003, 13/2004 - ispr. i 47/2006 i Službeni list CG, br. 40/2008, 25/2010, 32/2011, 64/2011 - dr. zakon, 40/2013, 56/2013 - ispr., 14/2015, 42/2015, 58/2015 - dr. zakon, 44/2017, 49/2018 i 3/2020, u odredbi člana 204. (Silovanje) stav 1 navodi: (1) Ko nad drugim izvrši obljudu ili sa njom izjednačen čin bez njegovog pristanka, kazniće se zatvorom od jedne do osam godina. U osnovi ovog rješenja se navodi čl. 36. Istanbulske konvencije kojim se predviđa obaveza za sve države potpisnice da inkriminišu seksualno nasilje, uključujući silovanje.

Pojedina zakonodavstva su u zakonski opis krivičnog djela silovanja unijele odredbu prema kojoj silovanje postoji.

17 Neprihvatljivo je stanovište koje je zauzeto u presudi VS RH, broj: I Kž: 387/91 od 2.10.1991. godine, prema kojem

„Naknadni pristanak ženske osobe na obljudu isključuje krivično djelo silovanja. Stoga nije izvršio to djelo, optuženik koji je, doduše upotrijebio silu i prijetnju prema oštećenici uvukavši je kuhinju koju je nakon toga zaključao i, oborivši je na krevet i prijeteći da će je ubiti ako mu se ne poda, jer je optuženik tijekom idućih pet sati u nekoliko navrata ponvio obljudu, a oštećenica je izričito priznala da je samo prva obljudba bila na silu, a da su sve kasnije bile uz njezinu suglasnost, te da je pri tom doživjela i orgazam.“ Navedeno prema Ivica Kramarić, *Kazneni zakon, Sudska praksa* (Zagreb: Izdavač, 1998), 335.

18 Opširnije o tumačenju ovog pojam vidite kod Miloš Babić i Ivanka Marković, *Krivično pravo, posebni dio, peto izmjenjeno i dopunjeno izdanje* (Banja Luka: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2018), 120, 121.

praksa je morala odgovoriti na pitanje šta se, u kontekstu ovog krivičnog djela, smatra drugom polnom radnjom, odnosno sa obljubom izjednačenom polnom radnjom.¹⁹ Prema vladajućem shvatanju, pod ovim radnjama se podrazumijeva svaka penetracija polnog organa koja je usmjerena na zadovoljavanje polnog nagona (immissio in anus, immissio in os, fellatio) kao i penetracije drugim dijelovima tijela u polne organe lica istog ili različitog pola, ukoliko su preduzete u namjeri zadovoljavanja polnog nagona (npr. imisija jezika invaginam ili per anum).²⁰ Pri tome se upozorava da ne treba unaprijed isključiti i neke druge mogućnosti koje se s obzirom na način i sredstva djelovanja radi seksualnog izživljavanja ili bez obzira na to izživljavanje i napad na seksualne slobode u intimnim seksualnim odnosima mogu poistovjetiti sa polnim odnosom, kao što su npr. ejakulacija sperme u usta i bez imisije, guranje prstiju u žensko spolovilo ili anus bilo koje osobe i sl. U istom smislu treba cijeniti i uvlačenje nekih predmeta u polne organe lica istog ili različitog pola, ako je to učinjeno u cilju zadovoljavanja polnog nagona (npr. kod lezbijskog odnosa može doći u obzir uvlačenje nekih predmeta, npr. imitacija falusa, svijeća itd.).²¹ Sudska

19 Iako u tumačenju i primjeni ovog elementa krivičnog djela silovanja nije bilo dilema, redaktori Krivičnog zakonika su precizirali ovu radnju izvršenja tako što su umjesto sintagme „obljuba ili neka druga polna radnja“, upotrijebili sintagmu „obljuba ili sa njom izjednačena polna radnja“. Razlog za takvu intervenciju se nalazi i u uvođenju novih inkriminacija u ovu grupu krivičnih djela, što je zahtijevalo preciznije određivanje ovog krivičnog djela.

20 U tom smislu postupila je i Kantonalni sud u Bihaću, koji u radnjama učinioca koji je žrtvi, licu muškog pola, naredio da pređe na zadnje sjedište gdje ga je skinuo do gola, stavio u krilo i prodro svojim spolnim organom u njegov anus, izvršivši na taj način nad njim sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju....” Presuda broj, od 22.07.2015. godine

21 Savezni sud SR Njemačke je prihvatio gledište da se pod pojmom «sličnih seksualnih radnji» ne inkrimiraju samo imisija muškog spolnog organa, naročito kod analne ili oralne penetracije, nego i penetracija drugih udova tijela kao i predmeta u tjelesne otvore (Trondle, Fischer, 986, 987.). Krivično djelo silovanja je i u Austrijskom krivičnom zakonu određeno na sličan način kao i u KZ RS, te pored prinudne obljube obuhvata i prinudne polne radnje izjednačene sa polnim odnosom. Pod polnim radnjama koje su izjednačene sa polnim odnosom podrazumijeva se svaki oblik oralne, vaginalne ili druge penetracije usmjerene na zadovoljavanje polnog nagona, kao i analni i oralni polni odnos. Presudno je da se radnja može uporediti sa polnim odnosom prema ukupnosti njenog djelovanja i popratnim pojavama. O tome se još ne može govoriti kod fricije uda (u erekciji) po bedru žrtve ili izlijevanju sjemena po njenom licu ili grudima (Foregger, Fabrizy, 582-584). Prema stanovištu Vrhovnog suda Republike Austrije pod polnim radnjama koje su izjednačene sa polnim odnosom (to znači koje su prema opštem razumijevanju u zbiru svojih posljedica i popratnih pojava uporedive sa polnim odnosom), podrazumijeva se svaki oblik oralne, vaginalne ili analne penetracije koji je usmjeren na zadovoljenje polnog nagona. Krivičnopravnim izjednačavanjem polnog odnosa sa sličnom polnom radnjom treba se voditi računa o uporedivom intenzitetu polnog korištenja žrtve, težini zadiranja u polno samoodređenje kao i o mjeri ponižavanja i omalovažavanja žrtve, vodeći računa o tome da one obuhvataju i polno zlostavljanje između lica istog pola. U skladu sa tim, takva polna radnja postoji u svakom slučaju već kod samog dodirivanja primarnih polnih organa žrtve ili izvršioca, a koje ima seksualno značenje, ako je time došlo do oralne, analne ili vaginalne penetracije ili bi, prema namjeri učinioca, trebalo doći do toga. Stoga ovaj sud smatra da višestruko guranje prsta u vaginu žrtve treba nesumnjivo ocijeniti kao vaginalnu penetraciju, odnosno kao sa polnim odnosno izjednačen oblik polne aktivnosti. Navedeno prema Marijan Šuperina i Ana Garačić, „Učestalost kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa u Republici Hrvatskoj te neka pitanja u svezi tumačenja i primjene

praksa je prihvatila navedena tumačenja pa se pod drugim polnim radnjama podrazumijeva npr. „dodirivanje po grudima i drugim dijelovima tijela oštećene, stavljanje prsta u vaginalni otvor, stavljanje ruke oštećene na svoj polni organ, masturbiranje i ejakuliranje u njenom prisustvu,,²², diranje i lizanje po polnom organu oštećene²³, penetriranje prstom u anus oštećene, penetriranje jezikom u vaginalni otvor,²⁴ itd.

3. POKUŠAJ KRIVIČNOG DJELA

U sudskoj praksi nema dileme u pogledu utvrđivanja momenta koji se smatra momentom dovršenja krivičnog djela silovanja. Ono je dovršeno kada su ostvarena oba akta koja čine radnju izvršenja, tj. kada je upotrijebljena prinuda i ostvarena obljuba, odnosno neka druga polna radnja. Smatra se da je obljuba izvršena momentom početka prodiranja muškog polnog organa u ženski polni organ. Kada su u pitanju neke druge polne radnje, tj. sa obljubom izjednačene polne radnje, smatra se da je djelo dovršeno kada je započeto penetriranje bilo kojeg dijela tijela ili predmeta u bilo koji dio tijela žrtve, odnosno kada je izvršeno dodirivanje pojedinih dijelova tijela žrtve (ili prisilno dodirivanje polnog organa učinioca od strane žrtve) koje je usmjereno na postizanje seksualnog zadovoljstva (npr. trljanje polnim organom učinioca uz polni organ žrtve u cilju postizanja seksualnog zadovoljenja). U tom smislu postupa i VSRH u presudi u kojoj ističe: „Optuženik je kazneno djelo silovanja iz čl. 188. t. 1 KZ-a **dovršio** kada je utvrđeno da je oštećenici iz ruku istrgao štalske vile, kojim se pokušala obraniti od njegovog napada, zatim je srušio na pod, legao na nju, podigao joj suknju i kombine iznad struka, strgao i do gležnja svukao čarape i gaće, zadavši joj pri tom i lake tjelesne ozljede, a kako se ona odlučno branila, a **u nemogućnosti postizanja erekcije nije uspio ugurati svoj spolni organ u njezin, već je jezikom polizao njezino spolovilo, dakle, drugu osobu upotrebom sile prisilio na sa spolnim odnošajem izjednačenu spolnu radnju jer kontakt jezika optuženika sa spolovilom oštećenice, uz uporabu sile, uključuje svakako i prodiranje jezika u spolni organ oštećenice, pa se, stoga, ta radnja može smatrati spolnom radnjom koja je izjednačena sa spolnim odnošajem.**²⁵

kaznenopravnih rješenja iz glave XIV Kaznenog zakona“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2 (2000): 423.

22 Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj. 11 0 K 009376 12 K od 28.12.2012. godine.

23 Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj 11 0 K 008226 12 K od 1.11.2012. godine.

24 Presuda Vs RH, broj: I Kž-716/99, od 26.2.2002. godine; “Prodiranje prstima u spolni organ oštećenice ili penetracija spolnog organa u usta ili analni otvor predstavlja jednako poniženje za žrtvu kao i nasilni spolni odnošaj”- VSRH, I Kž-873/02, od 11.2. 2003.

25 Vrhovni sud RH, broj: I Kž-716/99, od 26.2.2002.

Polazeći od činjenice da je silovanje dvoaktno krivično djelo, sastavljeno iz prinude, odnosno sile i prijetnje i obljube ili s njom izjednačene polne radnje, dominira stav da pokušaj ovog krivičnog djela postoji već sa preduzimanjem bilo koje radnje koja je usmjerena na slamanje otpora pasivnog subjekta u cilju izvršenja obljube ili s njom izjednačene radnje, neovisno od karaktera i intenziteta preduzete radnje. Stoga se „vožnja ženske osobe na određeno mjesto radi počinjenja spolnog odnošaja protiv njene volje uporabom sile, ukoliko i ne dođe do obljube, smatra pokušajem silovanja²⁶. Isto tako „prijetnja optuženika upućena prema oštećenici da će je ugušiti ako bude zvala upomoć, a koja je uslijedila nakon kratkog silovitog postupka optuženika, koji ju je uhvatio najprije za ruke, a potom za vrat, tražeći da mu se dobrovoljno poda, a ako na to ne pristane da mora i silom – predstavlja, napose zbog okolnosti pod kojima je izrečena (noćno doba, na cesti koja nije prometna, jer u neposrednoj blizini nema kuća) ozbiljnu prijetnju, a time i ujedno elemenat k. d. silovanja (u ovom slučaju pokušaja). **Za pokušaj ovog krivičnog djela.....dovoljno je da se takva prijetnja i uputi, a nije potrebno da se sa samim činom spolnog odnošaja i započne.**“²⁷ U presudi Osnovnog suda u Prijedoru se navodi da je optuženi izvršio krivično djelo silovanje u pokušaju tako što je, ...“ u namjeri da oštećenu, koju je ranije seksualno uznemiravao prinudi na obljubu ili sa njom izjednačenu polnu radnju da bi zadovoljio svoj polni nagon ušao u kuhinju dok se ista nalazila za trpezarijskim stolom i skidala lak sa noktiju na nožnim prstima, te joj rekao da želi da joj miriši stopala, noseći u ruci njenu patiku koju je mirisao, potom je spustio na sto, prišao oštećenoj te je svojom rukom pokušao da je uhvati za stopala, nakon čega je oštećena uplašena za svoj život i sigurnost jer je optuženi i ranije hvatao za intimne dijelove tijela i upućivao joj prijetnje da će je silovati i ubiti spustila nogu na pod, a optuženi je počeo snažno da je dodiruje po grudima, stomaku i u predjelu međunožja i dok se oštećena opirala i svojim rukama sklanjala ruke optuženog sa svog tijela isti je nastavio sa napadom zbog čega je oštećena pokušala da se istrgne iz njegovih ruku na način da je štitila svoje grudi rukama i povila glavu prema koljenima, a optuženi je u namjeri da joj slomi otpor i da sa njom izvrši nasilnu obljubu i zadovolji svoj polni nagon na to reagovao tako što ju je sa obje šake više puta udario u predjelu ramena, glave i leđa i tako joj zadao tjelesne povrede, i pri tom je oštećena dozivala pomoć, vrišteći i vičući glasno da bi je neko čuo, nakon čega je optuženikova sestra čula pozive u pomoć i glasno pozvala optuženog koji je na trenutak zastao sa napadom na oštećenu, a koji trenutak je oštećena iskoristila te je uspjela da pobjegne od optuženog i istrči iz kuhinje

26 Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: I Kž-108/91 od 20.02.1991.

27 Presuda VS RH, broj Kž: 1762/71.

kada uspijeva otići u donji dio sprata kuće“.²⁸ Postojanje pokušaja krivičnog djela silovanja utvrđeno je i u slučaju optuženog koji je „na raskrsnici puteva... nakon pozdrava... povukao oštećenu prema sebi, te joj rekao da mora biti njegova i da je mora silovati, a potom je rukama uhvatio oštećenu u predjelu ramena i oborio na asfalt, kojom prilikom se oštećena opirala, a zatim je koljeno stavio na grudni koš i stomak oštećene, te jednom rukom istu držao za ruke, a drugom rukom je pokušao da na silu skinе donji dio trenerke sa oštećene, koja je branеći se udarila nogom osumnjičenog u predjelu genitalija i pobjegla sa lica mjesta...“.²⁹ Iz navedenog je vidljivo da su radnje koje mogu predstavljati prinudu u kontekstu ovog krivičnog djela različite, a ono što im je zajedničko jeste cilj koji se njima želi postići – slamanje otpora žrtve u cilju vršenja oblјube ili s njom izjednačene polne radnje. Samim tim i pokušaj krivičnog djela silovanja može obuhvatiti veoma različite životne situacije.

4. STICAJ KRIVIČNOG DJELA SILOVANJA I DRUGIH KRIVIČNIH DJELA

Jedno od pitanja u vezi kojeg ne postoji jedinstven stav u sudskoj praksi vezano je uz primjenu instituta sticaja između krivičnog djela silovanja i nekih drugih krivičnih djela. Takva situacija postoji npr. u vezi međusobnog odnosa krivičnog djela narušavanje nepovredivosti stana i krivičnog djela silovanja jer jedan dio sudske prakse u situaciji u kojoj je učinilac krivičnog djela silovanja nasilno ušao u stan žrtve ne primjenjuje sticaj dok drugi dio sudske prakse to čini. Tako se npr. u činjeničnom opisu djela konstatuje da je optuženi “nasilno ušao u kuću tako što je upotrebom podesnog predmeta i fizičke snage razbio prozorsko staklo na istočnoj strani kuće i kroz tako načinjen otvor ušao u unutrašnjost gdje je u sobi zatekao oštećenu da spava.....”, ali se ne utvrđuje postojanje sticaja između krivičnog djela narušavanje nepovredivosti stana i krivičnog djela silovanja.³⁰ Međutim, drugi sud utvrđuje postojanje sticaja između krivičnog djela narušavanje nepovredivosti doma i krivičnog djela silovanja u radnjama optuženog koji je “.. uz pomoć ašova kojeg je našao u neposrednoj blizini kuće oštećene,otvorio vrata i nasilno ušao u kuću oštećene dok je ona spavala...”.³¹ Nasilno ulaženje u stan ili kuću pasivnog subjekta u namjeri da se izvrši krivično djelo silovanja, prema našem mišljenju, ne može se smatrati prinudom u smislu krivičnog djela silovanja, jer je zakonodavac jasno naglasio da se kod ovog krivičnog djela radi o funkcionalnoj prinudi, odnosno prinudi usmjerenoj

28 Presuda Osnovnog suda u Prijedoru, broj: 77 077 0 K 093963 19 K od 12.08.2019. godine.

29 Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj: 11 0 K 016949 15 K od 30.11.2015. godine.

30 Presuda Okružnog suda Banja Luka broj: 11 0 K 019519 16 K, od 16.1.2017. godine.

31 Presuda Kantonalnog suda u Mostaru od 5.10. 2016. godine.

prema životu ili tijelu pasivnog subjekta ili njemu bliske osobe, a ne prema stvarima. Stoga bi bilo opravdano u svim slučajevima u kojima se utvrdi nasilno ulaženje u prostorije žrtve silovanja primijeniti institut sticaja.

Postoje i takvi slučajevi u sudskoj praksi u kojima se krivično djelo silovanja tretira kao radnja izvršenja nekog drugog krivičnog djela, npr. krivičnog djela trgovina ljudima ili krivičnog djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici. Tako se npr. u jednom slučaju u presudi navodi da je optuženi: ...poslije 22,00 časa,u svojoj porodičnoj kući počeo da vrijeđa svoju suprugu obraćajući joj se riječima „J..o te tvoj otac, je..m ti majku, ima da te maltretiram svakih dva sata”, nakon čega je njegova supruga izašla iz kuće, a on otišao na spavanje, da bi nakon izvjesnog vremena kada je njegova supruga ponovo ušla u kuću i legla da spava pored njihovog sina u drugoj sobi, ustao sa kreveta, zaključao ulazna vrata i izvadio ključ iz brave te isti sakrio, a supruzi se obratio riječima “ulazi u sobu” što ona nije htjela da učini, kad je oštećenu uhvatio za ruku i na silu ugurao u drugu sobu, zbog čega je ona počela da plače i da ga moli da je ostavi na miru, te da joj ne čini zlo, a potom ponovo počeo da je vrijeđa i da joj prijeti, te sa iste svukao svu odjeću i tražio bilo kakav predmet kojim bi joj nanio povrede, **a potom počeo seksualno da zlostavlja oštećenu terajući je na razne poze kako bi se seksualno zadovoljio, što ona nije željela, što je sve trajalo do kasno u noć, tj. do 03.00 časova kada je otišao na spavanje, a ona ostala u sobi plačući jer je osjećala jake bolove u leđima, stomaku, glavi, zbog čega je sutradan potražila ljekarsku pomoć** dakle, primjenom nasilja, drskim i bezobzirnim ponašanjem ugrozio spokojstvo i tjelesni integritet člana svoje porodice, čime je počinio krivično djelo – nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici iz člana 208. st. 1. Krivičnog zakonika Republike Srpske.³² Iz navedenog proizilazi da je radnja izvršenja krivičnog djela silovanja podvedena pod radnju nasilja, drskog i bezobzirnog ponašanja kojim se ugrožava spokojstvo i tjelesni integritet člana porodice ili porodične zajednice, pri čemu se zaboravilo (namjerno ili slučajno) da se radi o dva potpuno različita krivična djela upravljena na zaštitu dvije potpuno različite vrijednosti; silovanje na zaštitu polnog integriteta čovjeka, a nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici na zaštitu porodice kao zajednice života njenih članova u kojoj treba da vlada ljubav i međusobno razumijevanje. Radnje nasilja koje se smatraju krivičnim djelom nasilja u porodici ili porodičnoj zajednici, a koje su prethodile radnji izvršenja krivičnog djela silovanja, ne mogu ni u kojem slučaju obuhvatiti i radnju izvršenja krivičnog djela silovanja koja je uslijedila nakon njih. Prinudna obljuba, bez obzira u kojem trenutku i u kakvim okolnostima, uvijek predstavlja krivično djelo silovanja koje ne gubi svoju kriminalnopolitičku samostalnost,

32 Presuda Osnovnog suda u Zvorniku, broj: 83 0 K 015836 13 K od 05.02.2015. godine.

te je u navedenom sljučaju trebalo primijeniti institut sticaja između krivičnog djela nasilje u porodici i krivičnog djela silovanja. Suprotno postupanje, pored toga što slabi krivičnopravnu zaštitu polnog integriteta čovjeka, je i pogrešno, jer polni integritet čovjeka, na jedan specifičan način, „krije“ iza objekta zaštite krivičnog djela nasilje u porodici ili porodičnoj zajednici, a to je brak i porodica.

Na sličan način postupa se i u slučaju u kojem je optuženi “pokušao vrbovati maloljetnu A.E. na način da je u martu ili aprilu 2003. godine, nakon što je mlđb. E. pomažući optuženom Ć.N. navela E. da pružanjem seksualnih usluga za novac osigurava kupovinu opojnih droga o kojima ovisi, u stanu koji su E.i D. koristile radi prostitucije predložio E. da i ona zajedno sa E. i D. za njega pruža seksualne usluge za novac, a zatim je, nakon što je E. odbila njegov prijedlog, naredio mlđb. E. da skinе odjeću prijeteći joj pri tom pištoljem što je E. u strahu i učinila nakon čega je protiv njene volje imao seksualni odnos sa E. u namjeri da je na taj način prisili na pružanje seksualnih usluga...“. Optuženi je osuđen za krivično djelo trgovina ljudima, pri čemu se silovanje, tj. prinudna oblјuba žrtve podvodi pod jedan od načina izvršenja ovog krivičnog djela, odnosno kao element ovog krivičnog djela.³³

5. ZAKLJUČNE NAPOMENE

Posmatrajući sudsku praksu poslednjih dvadeset godina, može se reći da su se desile određene promjene u tumačenju i primjeni krivičnog djela silovanja, što je i logična posljedica izmijenjene koncepcije i zakonske regulative ovog krivičnog djela. Međutim, interesantno je pomenuti da su se najznačajnije izmjene desile upravo u tumačenju suštinskog elementa ovog krivičnog djela, tj. prinude, iako u zakonskom formulisanju istog nije bilo izmjena.³⁴ To je pokazatelj da su na sudsku praksu uticale nove koncepcije i standardi zaštite čovjekovog prava da samostalno odlučuje o svom polnom integritetu, koji su uspostavljeni u ovoj oblasti na međunarodnom nivou. S druge strane, primjetno je da se sudska praksa najsporije mijenja u oblasti kaznene politike. Za razliku od zakonodavca koji pooštava kaznenu politiku za ova krivična djela ukazujući na taj način na potrebu pojačane zaštite čovjekovog polnog integriteta, pregledom sudske prakse različitih sudova može se uočiti da sudovi uglavnom izriču minimalne mjere kazne ili se kazna ublažava.³⁵ U postupku odmjеravanja kazne, sudovi uglavnom ne obraćaju pažnju na specifičnost prirode ovog krivičnog djela, jer

33 Presuda Suda BiH, broj: k-71/05 od 25.04.2006. godine.

34 Naime, i prije i poslije reforme ove grupe krivičnih djela, prinuda je određena kao „upotreba sile ili prijetnje da će neposredno napasti na život ili tijelo tog ili njemu bliskog lica.

35 Od stupanja na snagu *Krivičnog zakonika Republike Srpske* 2017. godine za krivično djelo silovanja se ne može ublažiti kazna.

se u obrazloženjima presuda kod odmjerenja kazne koriste iste one okolnosti koje se koriste i kod drugih krivičnih djela, npr. krađe ili utaje. Tako npr. kao olakšavajuće okolnosti se veoma često uzimaju mladost učinioca, njegova ranija neosuđivanost, odnosno da nije kažnjavan, da je porodičan čovjek, otac jednog djeteta (ili više djece) da je priznao izvršenje krivičnog djela, da je slabog imovinskog stanja itd. Smatramo da je potpuno opravdano postaviti pitanje na koji način se činjenica da je učinilac porodičan čovjek ili da je slabog imovinskog stanja, u kontekstu ovog krivičnog djela, može tretirati kao olakšavajuća okolnost? U jednom slučaju sud je kao olakšavajuću okolnost naveo „*da izvršenje krivičnog djela kod oštećene nije dovelo do teškog narušavanja kako psihičkog, tako ni fizičkog zdravlja*“ zaboravljajući da objekat zaštite kod ovog krivičnog djela nije ni psihičko, ni fizičko zdravlje, već polni integritet čovjeka.³⁶ Kao olakšavajuća okolnost navodi se da je oštećena „**sama doprinijela izvršenju krivičnog djela time što je otišla raditi kod optuženog u kafanu iako je čula da je bio osuđivan za krivično djelo ubistva, da je bila u kafani sa njim do kasno u noć i pored neprimjerenih opaski, „.ona je sjela sa njim u vozilo i sa jednim pijanim čovjekom koga su navodno vozili kući, samim tim dovela se u situaciju da je optuženi odveze na napušteno mjesto i da se događaj odigra kako je opisano u dispozitivu optužnice.**”³⁷ U drugom slučaju u obrazloženju presude kod odmjerenja kazne se navodi da je „**u obzir uzeta i činjenica što se u ovom slučaju radi o veoma ozbiljnom čovjeku, angažovanom na veoma zahtjevnim i stručnim poslovima u preduzeću u kojem je uposlen...** te što je u svom tom događanju određeni doprinos dala i sam oštećena svojim ponašanjem, naročito zbog činjenice što, znajući da je sa njim ranije ipak bila u emotivnoj, odnosno ljubavnoj vezi...te je konkretne prilike **pristala da se sa istim vozi te je taj njen postupak optuženi pogrešno protumačio i kao njen pristanak na seksualni odnos sa istim...**”³⁸ Prilikom odmjerenja kazne za osnovni oblik djela kao otežavajuća okolnost najčešće se navodi da je učinilac ranije osuđivan, da je pokazao određenu upornost pri izvršenju djela, a nisu rijetki slučajevi u kojima se ističe da sud nije našao otežavajućih okolnosti.

Posljedice ovog delikta su često nevidljive drugim ljudima, a sekundarna viktimizacija prati pasivnog subjekta godinama, otežavajući ili onemogućavajući mu normalan život. Izrečena kazna predstavlja neku vrstu satisfakcije za žrtvu,

36 Presuda Osnovnog suda Brčko Distrikta BiH, broj 96 OK 068609 14 K.

37 Presuda Osnovnog suda u Derventi, broj: 84 0 K 023792 09 K – kazna je na osnovu ove i drugih olakšavajućih okolnosti koje, prema mišljenju suda predstavljaju osobito olakšavajuće okolnosti, ublažena i izrečen je zatvor u trajanju od tri mjeseca.

38 Presuda Osnovnog suda u Bijeljini, broj: 80 0 K 054911 15 K – kazna ublažena na osnovu osobito olakšavajućih okolnosti, izrečen zatvor u trajanju od 6 mjeseci.

a s druge strane ona je poruku svim budućim učiniocima ovih delikata.³⁹ Ne treba zanemariti činjenicu da je krivično djelo silovanja specifičan delikt kojim se najgrublje povrjeđuje čovjekova ličnost, odnosno čovjekovo pravo da samostalno odlučuje o svom polnom integritetu. Zato je izuzetno važno da se standardi zaštite polnog integriteta koji su uspostavljeni mnogim međunarodnim dokumentima prihvate od strane naše pravosudne zajednice, te da se, pored pravilnog tumačenja pojedinih elemenata ovog djela i odgovarajuće primjene svih instituta krivičnog prava, u svakom slučaju odmjeri i izrekne adekvatna kazna učiniocu krivičnog djela.

LITERATURA:

- Babić, Miloš i Ivanka Marković. *Krivično pravo, posebni dio, peto izmjenjeno i dopunjeno izdanje*. Banja Luka: Pravni fakultet Univerziteta u Banjoj Luci, 2018.
- Radovanović, Miloš i Miroslav Đorđević. *Krivično pravo, posebni dio, sedmo izdanje*. Beograd: Izdavač, 1977.
- Kramarić, Ivica. *Kazneni zakon, Sudska praksa*. Zagreb: Izdavač, 1998.
- Stojanović, Zoran. „Silovanje bez prinude, Usaglašavanje KZ Srbije sa članom 36 Istanbulske konvencije“, *NBP, Žurnal za kriminalistiku i pravo, kriminalističko-policijska akademija* (2016): 7
- Sokolović, Smail. *Krivični zakon SR BiH sa pregledom sudske prakse*, Mjesto: Službeni list SRBIH, 1988.
- Šuperina, Marijan i Ana Garačić. „Učestalost kaznenih djela protiv spolne slobode i spolnog ćudoređa u Republici Hrvatskoj te neka pitanja u svezi tumačenja i primjene kaznenopravnih rješenja iz glave XIV Kaznenog zakona“, *Hrvatski ljetopis za kazneno pravo i praksu*, 2 (2000): 423.
- Ljudska prava u Evropi, Pravni bilten, br. 49/04.
- *Krivični zakonik Republike Srpske*, Službeni glasnik RS, 64/17.

Presude:

- Presuda Osnovnog suda Brčko Distrikta BiH, broj 96 0K 068609 14 K.
- Presuda Osnovnog suda u Derventi, broj: 84 0 K 023792 09 K.
- Presuda Osnovnog suda u Bijeljini, broj: 80 0 K 054911 15 K.
- Presuda Okružnog suda u Doboju, broj: 13 0 K 002448 13 K od 10.9.2013. godine.

³⁹ Presudom Okružnog suda u Doboju br. 13 0 K 002448 13 K od 10.9.2013. godine (potvrđena od strane Vrhovnog suda RS) optuženi je oglašen krivim za sticaj krivičnog djela **razbojništva** (čl. 233. stav 2) za koje mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od **5** godina i krivičnog djela **silovanja** (čl. 193. st. 2) za koje mu je utvrđena kazna zatvora u trajanju od **3** godine. Na osnovu ove presude bi se moglo zaključiti da je razbojništvo, po svojoj prirodi, teže krivično djelo od silovanja, iako razbojništvo spada u grupu krivičnih djela protiv imovine, a silovanje u grupu krivičnih djela protiv polnog integriteta kao ličnog dobra čovjeka.

- Presuda Osnovnog suda u Zvorniku, broj: 83 0 K 015836 13 K od 05.02.2015. godine.
- Presuda Suda BiH, broj: k-71/05 od 25.04.2006. godine.
- Presuda Osnovnog suda u Prijedoru, broj: 77 077 0 K 093963 19 K od 12.08.2019. godine.
- Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj: 11 0 K 016949 15 K od 30.11.2015. godine.
- Presuda Okružnog suda Banja Luka broj: 11 0 K 019519 16 K, od 16.1.2017.
- Presuda Kantonalnog suda u Mostaru , od 5.10. 2016. godine.
- Presuda VS RH, broj: I Kž-716/99, od 26.2.2002.
- Presuda Vrhovnog suda Republike Hrvatske, broj: I Kž-108/91 od 20.02.1991.
- Presuda VS RH, broj Kž: 1762/7.
- Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj. 11 0 K 009376 12 K od 28.12.2012. godine.
- Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj 11 0 K 008226 12 vK od 1.11.2012. godine.
- Presuda Vs RH, broj: I Kž-716/99, od 26.2.2002. godine.
- Presuda VSRH, I Kž-873/02, od 11.2. 2003.
- Presuda VS RH, broj: I Kž: 387/91 od 2.10.1991. godine.
- Presuda Osnovnog suda u Sokocu, broj: 89 0 K 016443 10 K 2, od 26.03.2013. godine.
- Presuda Vrhovnog suda Srbije, Kž. I 880/2005 od 7.7.2005.
- Presuda Vrhovnog suda Srbije broj: Kž.415/90.
- Presuda Osnovnog suda u Derventi, Broj: 84 0 K 023792 09 K od 27. 11. 2009.
- Presuda VS Srbije, broj Kž. 453/95 od 23. maja 1995.
- Presuda Okružnog suda u Banjoj Luci, broj: 011 0 K 08 000 005 od 16.04.2008. godine.
- Presuda Apelacionog suda u Beogradu broj: Kž. 350/2010 od 31.3.2010.
- Presuda VSRH, broj: I Kž- 294/01.
- Presuda VSS Kž 1471/66

RAPE - A CRIME AGAINST SEXUAL INTEGRITY (DILEMMAS IN COURT PRACTICE)

Ivanka Markovic⁴⁰

Law School University of Banja Luka

Abstract: In the practical application of the crime of rape, as a basic crime that protects the sexual integrity of man, there were different views on certain elements of this crime that led to different interpretations and applications of this incrimination. Most often, the difference referred to the interpretation of the element of coercion, and after the introduction of a new concept of the crime of rape in our criminal legislation, differences also occur in terms of interpretation of “other sexual acts” or “equal sexual acts”.

The author cites relevant examples from case law, emphasizing that the views of case law on these issues are slowly approaching international standards in the field of protection of human sexual integrity.

Keywords: rape, coercion, other sexual acts

⁴⁰ Ph.D, full professor at the Faculty of Law, University of Banja Luka, Head of the Department of Criminal Law, E-mail: ivanka.markovic@pf.unibl.org